

TÍÐINDI

Smartar loysnir køva samfelagsatlitið

Avgerandi fyri Eysturoyartunnlin má vera, hvussu góð henda iløgan verður fyri føroyska samfelagið. Og tí mugu og skulu politikarar fyrihalda seg til, at fyri brúkaran verður privata loysnin triggjar ferðir dýrari enn almenna loysnin. Hvar er samfelagsatlitið í hesum, spyr búskaparfrøðingurin og fyrrverandi formaðurin í Búskaparráðnum, Johnny í Grótinum, sum eftirlýsir eitt grundleggjandi kjak um, hvat skal vera alment, og hvat skal vera privat

Jón Brian Hvidtfeldt

Fyrrverandi formaðurin í Búskaparráðnum, búskaparfrøðingurin Johnny í Grótinum, rópar nú varsko. Kjakið um Eysturoyartunnlin er eftir hansara tykki snøgt sagt farið av sporinum.

– Talan er um eina iløgu í infrakervið hjá øllum borgarum í landinum. Tí er avgerandi, hvussu henda milliarda iløga skal figgjast og forrentast. Og tí hefur tað týðning, um rentan á láninum er 1,76 prosent ella fimm prosent, og um her liggur ein eginpeningur inni í projektinum, sum eisini skal forrentast. Hetta eru faktorar, sum næstu mongu árin vera avgerandi fyri, hvussu nógv tað fer at kosta at koyra gjøgnum tunnlin, sigur Johnny í Grótinum.

Johnny í Grótinum var formaður í Búskaparráðnum árin frá 2005 til 2006. Og meðan tøgningin frá sitandi Búskaparráði í tunnilmálinum er larmandi, eftirlýsir fyrrverandi formaðurin eina reella viðgerð av málinum.

– Ja, tú kanst siga, at lögtingið hefur samtykt at geva landsstýrismanninum eina heimild at samráðast við eitt privat felag um eina privata tunnilsloyn. Og har má eg rósa Copenhagen Infrastructure Partners og teirra samstarvsfeløgum í PensjonDanmark og LÍV

fyri dugnaskap, framfýsni og virkisfýsni, tí tey hava megnað at útvega váðafúsan kapitla til at fremja iløguna í tráð við leistin, sum lögtingið hefur álagt landsstýrismanninum í innlendismálum at tráðroyna. Men eigur alt kjak og øll viðgerð av hesi milliardailøgu so at enda har, spyr búskaparfrøðingurin retoriskt, áðrenn hann heldur fram:

– Í øðrum londum kjakast serfrøðin og politikarar um sonevnda OPP-modellið, har tað almenna og privata ganga saman um ávísar iløgur. Tað tykist, sum um vit leypa upp um hesa grundleggjandi diskusjónina, fyri í staðin at vevja alt møguligt annað uppí, sigur Johnny í Grótinum við greiðari tilsipan til Sandoyartunnlin.

Sambært búskaparfrøðinginum er avleiðingin heilt einfalt, at vit missa fokus á tað, sum diskusjónin eftir hansara tykki eigur at snúva seg um.

– Tað má vera ein spurningur um samfelagsnyttuna av tí einstøku iløguni, slær hann fast.

Eitt skúladømi

Johnny í Grótinum er greiður yvir, at hann við sínum starvi í BankNordik lættliga kann vera lagdur undir at renna ørindi fyri sín arbeiðsgevara, nú hann legg-

ur seg út í kjakið um Eysturoyartunnlin.

BankNordik hefur alment ført fram, at eftir bankans tykki er besta loysnin ein almenn loysn, har verandi undirsjóvartunnlar verða brúktir sum figgjarligt grundarlag undir Eysturoyartunnlinum.

Johnny í Grótinum stríkar undir, at hann úttalar seg sum búskaparfrøðing og fyrrverandi formann í Búskaparráðnum. Ikki vegna BankNordik.

Afturat starvinum í bankanum hevði Johnny í Grótinum mánadagin sín fyrsta starvsdag sum tímalærari á Føroya Handilsskúla, har hann næsta skúlaár skal undirvísa triðja árs næmingum í altjóða búskapi.

– Har skal eg undirvísa í, hvussu búskaparfrøðin kann brúkast til at greina viðkomandi samfelagsbúskaparligar spurningar. Og har er Eysturoyartunnlin eitt upplagt evni at taka upp. Tað er greitt, at ágóðin av hesi iløgu er til staðar. Men politisku avgerðirnar, sum í hesum døgum verða tiknar á Føroya Løgtingi, koma at áseta støddina á samfelagsliga ágóðanum, sigur Johnny í Grótinum.

Ikki minst tí eftirlýsir hann eina meira grundleggjandi og fakliga viðgerð av málinum.

– Sum búskaparfrøðingur

føli eg eina ávísu fólkaræðisliga skyldu til at geva mítt fakliga íkast til kjakið um hesa iløgu, leggur hann afturat.

Johnny í Grótinum hefur tí hugt nærri at uppritinum, sum Landsverk í mars í fjør gjørdi til Innlendismálaráðið í eini roynd at lýsa búskaparligu avleiðingarnar av, um Eysturoyartunnlin verður almennur ella privatur.

– Tað uppritið visti, at privata loysnin er 40 prosent dýrari. Men við dagføra útrokningarnar síggja vit, at munurin er øktur. Gjógvin millum almenna og privata leistin er snøgt sagt blivin breiðari og djúpari, soleiðis at privata loysnin nú er triggjar ferðir dýrari enn almenna loysnin. Tað fer so at síggjast aftur í prísinum fyri at koyra í gjøgnum tunnlin, sigur Johnny í Grótinum.

Roknistykkið

Búskaparfrøðingurin vísir á, at landsstýrið so seint sum í juni lænti eina milliard krónur.

– Lánsbrøvini blivu rivin burtur eftir einum tíma. Fastarentan næstu fyra árin gjørdist 1,76 prosent. Og tað sigur nakað um figgjarstøðuna hjá landinum, tá tú kanst læna pengar á handan hátt, argumenterar Johnny í Grótinum.

Tunnilsuppritið hjá Landsverki frá mars í fjør

tekur støði í, at landskassin kann læna fyri 3,7 prosent. Og sama upprit tekur støði í, at privat fyrítøka fer at krevja eina renting av samlaðu iløguni á 6,7 prosent.

– Men í summar kom fram í fjølmiðlunum, at privati figgingarleisturin hefur við sær eitt krav um, at iløgan skal rentast við stívliga 10 prosentum. Sambært hesum skulu tær fyrstu 300 milliónirnar í eginpeningi rentast við 15 prosentum, meðan restin verður lánifiggað við meðalrentu á fimm prosent, sigur Johnny í Grótinum og heldur fram:

– Um hesar upplýsingar um privata leistin eru rættar, kann tað almenna also læna pengar til væl lægri rentu enn áður mett, meðan privata tunnilsfelagið krevur væl hægri rentu enn mett í álitinum. Tí er munurin millum almennu og privatu loysnina øktur rættuliga nógv. Fyri brúkaran merkir tað ítøkiliga, at við almennu loysnini fer tað at kosta 46 krónur at koyra aftur og fram gjøgnum tunnlin, meðan prísurin við privatu loysnini verður 146 krónur aftur og fram.

Sambært búskaparfrøðinginum kemst stóri prís-munurin heilt einfalt av, at privata felagið lænir pengar til nógv hægri rentu enn tað almenna. Harumframt hefur privata felagið krav

um at forrenta sín eginpening, og tað hefur landskassin ikki.

Perur og bananir

Í almenna kjakinum hefur verið nógv umrøtt, hvussu stórur váðin er við at gera iløguna í Eysturoyartunnlin. Fyri ein útlendskan ileggjara er tað ein váðafús iløga yvirhøvur at gera ein undirsjóvartunnlin í einum lítlum og fjarskotnum oyggjasamfelag, sum enntá er hótt av fólkafráflyting. Eisini er ivasamt, hvussu nógv yvirhøvur fara at brúka tunnlin. Og um prísurin nú eisini fer at halda, ella iløgan gerst munandi dýrari enn ætlað.

– Fyri ein privatan ileggjara er hetta ein reel støða at hava. Og tað er eisini reelt at taka pengar aftur fyri at átaka sær ein slíkan váða. Men her eru almennu Føroyar heilt grundleggjandi í eini aðrari støðu enn ein privat-ur ileggjari, sigur Johnny í Grótinum og ramsar upp munin:

– Almennu Føroyar hava longu átið sær tann váða, at føroyingar framvegis koma at búleikast her um 30 og 50 ár, men fyri ileggjaran er talan um ein nýggjan váða, sum hann kann hava ilt við at meta um. Og harnæst hefur lögtingið munandi betur møguleika enn nakar privatur ileggjari at gera nakað ítøkiligt við ein